

ANAYASA MAHKEMESİ BİREYSEL BAŞVURU

Abdülbaki Bozkurt ve Diğerleri Başvurusu

Başvuru Numarası: 2015/3239 **Karar Tarihi:** 21/2/2019

İKİNCİ BÖLÜM - KARAR

Başkan: Engin YILDIRIM

Üyeler: Recep KÖMÜRCÜ, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör: Özgür DUMAN

Başvurucular: Abdülbaki BOZKURT, Ahmet ÖZBEY, Cahit YILDIRIM, Kenan SAMUK, Murat YILDIRIM, Necati TANYERİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, alacağın yargılama sırasında değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 23/2/2015 tarihinde yapılmışlardır.

3. Başvurular, başvuru formları ile eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2015/3241, 2015/3242, 2015/3343, 2015/3351 ve 2015/3353 numaralı başvuru dosyalarının, konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2015/3239 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2015/3239 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine ve diğer başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş sunulmasına gerek bulunmadığını bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

9. Başvurucular; Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğüne (TEKEL) 1993 yılına ait tütün ürünü satmışlardır. TEKEL, satın aldığı tütünler için kilosu ortalama 55.000-60.000 TL (eski TL ile) civarı bir fiyat açıklamıştır. Satın alınan tütünler, daha sonra trenle TEKEL'in Adana'daki ambarlarına aktarılmıştır. Adana'da ise yine TEKEL'in görevlendirdiği heyet tarafından bu tütünlerin fiyatı onda birinden daha az belirlenmiştir.

10. Başvurucuların iddiasına göre; satın alınan tütünler tren ile nakledilirken çok uzun süre vagonlarda bekletilmiş, ayrıca ambarlara taşıma sırasında gerekli özen gösterilmemiş ve üstelik ambarları su basmıştır.

11. İhtilaf konusu tütünler ile ilgili olarak ilk fiyatı belirleyen eksperlerin rüşvet aldıkları ve alınan rüşvetin bir bölümünün de terör örgütüne aktarıldığı iddiasıyla Diyarbakır Devlet 4 No.lu Güvenlik Mahkemesinde ceza davası açılmıştır. İddianamede; sanıkların ihaleye fesat karıştırma, rüşvet alma, rüşvet verme, 19/4/1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu'na aykırılık suçlarından cezalandırılmaları talep edilmiştir. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kapatılmasıyla yargılamaya

Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesinde devam edilmiştir. Mahkeme 27/11/2008 tarihinde Diyarbakır'ın Bismil ilçesindeki tütün fiyat belirleme işlemleri yönünden sanıkların mahkûmiyetine, Muş'un Kızılağaç nahiyesindeki tütün fiyat belirleme işlemleri yönünden sanıkların beraatine, diğer sanıklar yönünden ise zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesine karar vermiştir.

12. Karar temyiz edilmiş ve Yargıtay 5. Ceza Dairesince bazı sanıkların yargılama sırasında vefat etmesi, bazı sanıklar yönünden ise zamanaşımı süresinin geçmiş olması nedeniyle 15/4/2013 tarihinde davaların düşmesine karar verilmiştir.

B. Başvurucuların Açtıkları Tazminat Davası Süreci

13. Başvurucular; ilk fiyatın onda birinden daha az bir bedelin belirlenmesi nedeniyle zarara uğradıklarını, bu zararın ise TEKEL tarafından tütünlerin korunması için gerekli ve yeterli önlemlerin alınmamasından doğduğunu belirterek TEKEL aleyhine 14/4/1995, 19/4/1995, 2/5/1995, 23/5/1995 ve 31/8/1995 tarihlerinde Muş 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) ayrı ayrı tazminat davaları açmışlardır. Başvurucuların açtıkları davalar, 29/6/1999 tarihinde Mahkemenin E.1995/111 sayılı dosyasında birleştirilerek birlikte görülmüştür.

14. Başvurucular ayrıca, yargılamanın uzun sürmesine bağlı olarak doğacak değer kaybının ödenmesini de talep etmişlerdir.

15. Mahkeme, teknik bilirkişi kurulundan dava konusu ile ilgili rapor almıştır. Bilirkişi kurulunun 23/8/1996 tarihli raporunda; tütünlerin yanlış nakil, bakım, istif gibi unsurlar nedeniyle bozulduğu kanaati bildirilmiştir. Mahkeme, bu raporu hükme esas alarak -başvuru formu ve eklerinde belirtilmeyen bir tarihte-davanın kabulüne karar vermiştir.

16. Ancak Yargıtay 13. Hukuk Dairesince (Daire), ilk fiyatı belirleyen eksperler hakkında rüşvet suçundan açılan ceza davasının sonucunun beklenmesi gerektiği belirtilerek hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

17. Mahkeme, bozma kararına uymuş ve ceza davasını bekletici mesele yapmıştır. Ancak ceza davasının yaklaşık yirmi yıl boyunca sonuçlanmadığını gözetken Mahkeme, bu ara karardan dönerek 18/4/2014 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Mahkeme ek 1 Tablonun (2) numaralı sütununda belirtilen alacakların dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacılara verilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, davalının rüşvet verilerek ilk tütün fiyatının yüksek belirlendiği iddiasının bir mahkûmiyet kararı söz konusu olmadığı için ispatlanamadığı belirtilmiştir. Mahkeme, buna karşılık bilirkişi kurulu raporuna göre tütünlerin yanlış istif, nakil ve saklama neticesinde kalitesinin düştüğünün tespit edildiğine dikkat çekmiş; bu raporu hükme esas almıştır. Mahkeme, başvuruçuların alacağının güncellenmesi talebi yönünden ise yargılamada geçen sürede enflasyon karşısında dava tarihine göre belirlenen alacağın "*gülünç hâle geldiğini*" kabul etmiş, ancak bu talebin olumlu karşılanamayacağı sonucuna varmıştır.

18. Başvuruçular 23/2/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

19. Temyiz edilen hüküm, Dairenin 8/12/2014 tarihli kararıyla vekâlet ücreti yönünden düzeltilerek onanmıştır. Karar düzeltme istemi de Dairenin 16/4/2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. *Ferda Yeşiltepe* (GK), B. No: 2014/7621, 25/7/2017, §§ 25-31; *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* (GK), B. No: 2014/2267, 21/12/2017, §§ 32-43.

(Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararına sitemizden ulaşabilirsiniz.)

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 21/2/2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucular, makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

23. Bireysel başvurular sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

24. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi, yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

25. *Ferat Yüksel* (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu başarı şansı sunan, yeterli giderim sağlama kapasitesi bulunan, ulaşılabilir bir yol olduğunu tespit etmiştir (*Ferat Yüksel*, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun *ikincil niteliği* ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (*Ferat Yüksel*, §§ 35, 36).

26. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucular, TEKEL'e sattıkları ürünlerin tam karşılığını alamadıkları için tazminat davasını açtıklarını ve bu davanın lehlerine sonuçlandığını, ancak yargılamanın uzun sürdüğünü ve belirtilen süreçte ülkedeki yüksek enflasyon nedeniyle geç kavuştukları alacaklarının değer kaybına uğradığını belirtmişlerdir. Başvurucular, döviz kurlarına ya da enflasyon oranlarına göre karşılaştırma yapıldığında dava tarihine göre belirlenen alacağın değer kaybına uğradığının açıkça ortada olması nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

29. İddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak Anayasa'nın 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

31. Anayasa Mahkemesi başka başvurucular tarafından yapılan benzer yöndeki Őikyeti *Abdulkerim Tanış ve diğerleri* (B. No: 2014/17621, 9/1/2018) başvurusunda incelemiş ve karara bağlamıştır.

32. Anılan kararda öncelikle mahkeme kararıyla nihai olarak tespit edilmiş olan başvuruya konu alacakların başvurucular yönünden Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiği kabul edilmiştir (*Abdulkerim Tanış ve diğerleri*, ŐŐ 29-30). Mülkiyet hakkına yapılan müdahale niteliği gereği *mülkiyetten barışçıl yararlanma* ilkesine ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmiştir (*Abdulkerim Tanış ve diğerleri*, Ő 31). Sonuç olarak başvurucuların mülkiyet hakkı kapsamındaki alacaklarının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratıldığı anlaşıldığından başvuruculara Şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği kanaatine varılarak müdahalenin ölçülü olmadığı gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (*Abdulkerim Tanış ve diğerleri*, ŐŐ 32-40).

33. Somut olayda da aynı ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Buna göre başvuru konusu olayda alacağa hak kazanıldığı dava tarihi ile alacağın icra edilebilir hâle geldiği kararın verildiği tarih arasındaki döneme göre yapılan değerlendirme sonucunda uygulanan yasal faize rağmen aynı dönemde toplam enflasyonun yaklaşık %11.000 civarında olduğu, diğer bir deyişle başvurucuların alacaklarının %1'inden bile daha az bir miktara düşerek enflasyon karşısında bu alacakların önemli ölçüde değer kaybına uğradığı tespit edilmiştir.

34. Diğer taraftan kural olarak kişilerin kamudan olan alacaklarının herhangi bir yargısal sürece veya icra takibine gerek olmadan ödenmesi beklenir. Somut olayda ise başvurucuların alacaklarının geç ödenmesinin makul bir gerekçesi mevcut olmadığı gibi derece mahkemelerinin geriye dönük olarak tespit ettiği başvurucunun alacağını kamu makamlarının ancak yapılan yargılama sonucu

ödeyebildiği anlaşılmaktadır.

35. Sonuç olarak başvurucuların mülkiyet hakkı kapsamındaki alacaklarının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratıldığı anlaşılmakla başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği kanaatine varılmıştır. Bu sebeple somut olay bakımından kamunun yararı ile başvurucuların mülkiyet haklarının korunması arasında bulunması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı değerlendirilmiştir.

36. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

37. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

“(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

38. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi hususunda genel ilkeler belirlenmiştir.

39. Buna göre bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan, § 55*).

40. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (*Mehmet Doğan, § 57*).

41. Başvurucular, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

42. Anayasa Mahkemesi başvurucular yararına yargılama sonucu hükmedilen alacakların yargılamanın uzun sürmesi üzerine enflasyon karşısında değer kaybetmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin yargısal süreçten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yargılama değer kaybı iddiasına ilişkin olmayıp mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

43. Bu durumda ihlalin sonuçlarının giderimi bakımından etkin yol tazminat ödenmesine karar verilmesidir (*Abdulkerim Tanış ve diğerleri, § 51*). Dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle maddi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı ekli (2) numaralı tabloda gösterilen miktarlarda maddi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Mülkiyet hakkının ihlalinin giderimi

yönünden maddi tazminat ödenmesine karar verilmesi yeterli bir giderim sağladığından manevi tazminat taleplerinin reddi gerekir.

44. Dosyadaki belgelerden tespit edilen başvuru sahiplerinin yatırdıkları 226,90 TL harç bedellerinin başvuru sahiplerine ayrı ayrı; ayrıca kendilerini vekil ile temsil ettirdiklerinden 2.475 TL vekâlet ücretinin başvuru sahiplerine müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuru sahiplerine ekli (2) numaralı tabloda belirtilen miktarlarda ayrı ayrı net maddi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 226,90 TL harç bedellerinin BAŞVURUCULARA AYRI AYRI; 2.475 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuru sahiplerinin Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Muş 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.1995/111, K.2014/348) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/2/2019 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TABLO: EK 1
(ALACAĞIN DEĞER KAYBI İLE İLGİLİ HESAP TABLOSU)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
Sıra No.	Başvurucu	Asıl Alacak (TL)	Enflasyona Göre Güncellendiğinde Asıl Alacak (TL)	Değer Kaybını Telafi Edecek Fark (TL)	İşlemiş Faiz	Reel Değer Kaybı (TL)	Oransal Artış (%)
1.	Kenan Samuk	132,12	16.087,09	15.954,97	722,12	14.372,85	11.530
2.	Ahmet Özbey	94,89	11.533,92	11459,03	518,63	10.940,40	11.530
3.	Abdülbaki Bozkurt	143,81	17.510,48	17.366,67	786,01	16.580,66	11.530
4.	Murat Yıldırım	87,02	10.595,66	10.508,64	475,62	10.033,02	11.530
5.	Cahit Yıldırım	53,12	6.497,96	6.414,84	290,34	6.124,50	11.530
6.	Necati Tanyeri	135,56	16.505,95	16.370,39	740,92	15.629,47	11.530

* Dava tarihi 14/4/1995, yargılamada geçen değer kaybına esas alınan alacağın icra edilebilir hale geldiği mahkeme karar tarihi ise 18/4/2014 tarihidir.

TABLO: EK 2
(MADDİ TAZMİNAT TABLOSU)

Sıra No.	Başvurucu	Maddi Tazminat (TL)
1	Kenan Samuk	14.373
2	Ahmet Özbey	10.940
3	Abdülbaki Bozkurt	16.581
4	Murat Yıldırım	10.033
5	Cahit Yıldırım	6.125
6	Necati Tanyeri	15.629